

Cl.- Parolas gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

Ni daŭrigas nian legadon el la bedaŭrinde elĉerpita verko de Edmond Privat : *Interpopola Konduto*. La pasintan semajnon el ĉapitro titolita *Nacia Vero* ni legis al vi observojn, kiuj pravas, ke ĉe rivalecoj inter grupoj la ĉefa oferato estas la vero. Hodiaŭ ni legos al vi tekstojn el la kvina ĉapitro, kiun Edmond Privat titoligis *Homoj kaj Ŝtato*.

A.- Edmond Privat unue konstatas, ke ekzistas du moraloj : moralo por individuoj, moralo por regnoj. Konstantaj memzorgo kaj memlaŭdo, trompo, senkompato kontraŭ aliaj, ĉio ĉi estas ja realo konata ĉe individuoj kaj regno ; tamen ĉe la individua nivelo ĝi ofendas la ĝenerale akceptitan etikon. Ĉe filozofoj tia konduto ne havas multajn defendantojn. Ankaŭ ĉe lernoprogramoj ĝi ne servas kiel modelo. Sed ĉe la regna nivelo tia konduto estas subite ĝenerale akceptita kaj instruata.

Cl.- Edmond Privat konstatas, ke la amo al la patrolando altigas la homon super lin mem. Ni citas lin :

A.- *Amo al patrujo ne estas hipokrita ĉe l' plimulto de la homoj konfesantaj kaj predikantaj patriotismon. Kiam sincera, ĝi altigas la homon super lin mem. Tio estas pli ol nura frazo. Ilustraĵoj el historio atestas pri tio. Svarmas la ekzemploj de sinofero al patrujo, speciale dum militoj.*

Cl.- *Kiu trompas la patrujon kaj liveras al armeo ŝuplandojn el kartono, tiu fariĝas io pli ol ŝtelisto. Vi scias, kian furiozon povas ekkapti popolamaso ĉe tia suspekto. Dum paco tia kolero malpli facile vekiĝas. Kiu trompas la poŝtan aŭ impostan oficejon, ne estas juĝata tiel severe. Cetere, ankaŭ dum milito, la amo al patrujo ne supreniras ĝis subigo de ĉiuj privataj profitoj al ĝenerala bonfarto.*

A.- *Esepte dum revolucia tempo, vi malofte vidas apliki por progresigo de la regno aŭ forigo de mizero tiun kolosan entuziasmon kaj ondon de sinoferoj, kiu flamigas tutan popolon en komunan klopodegon.*

Cl.- *Dum paco, la **sankta unueco** por igi la patrujon justa kaj **inda je siaj herooj** estas miraklo malfacile atingebla. Por ĝin provi, unu metodo estas krei atmosferon de ĝenerala savurĝo aŭ de danĝerzono, tre simila al la mentaleco dum-milita.*

A.- *Kvankam nekompleta, la patriotisma etiko tamen entenas potencajn elementojn de heroeco kaj fervora sindono. Ili povas supreniĝi al tre nobla nivelo ĉe la homoj, kiuj altigas tiun senton super la propran vivon.*

Cl.- *Ĝin altigi super la monhavaĵon estas io multe pli malofte. Rimarkinda fakto.*

A.- *La ideo pri la devo civitana, la ekzemploj de fideleco, la lernita kutimo ion ami super si mem, jen punktoj kie la patriota idealo harmonias kun la plej alta persona etiko.*

Cl.- *Sed ankaŭ formojn abomenajn al tiu moralo ĝi foje ricevas. Sendube ploris Maria-Terezia, hejme bonkora patrino, dum ŝi dividis Polujon kun Katarina kaj Frederiko. Sed ju pli ŝi ploris, des pli da teritorio ŝi prenis por Aŭstria Imperio.*

A.- *La fera Kanceliero estis neriproĉebla familiestro kaj, en privata vivo, homo lojala kaj kompata. Sed por la gloro de Prusujo li agis foje, kiel li neniam estus aginta por si mem, eĉ en monaĥeroj.*

Cl.- La fama devizo **celo pravigas rimedojn** montras la frapantan kontraŭecon inter du malaj etikoj. Unueco morala estas atingebla nur per ekkompreno de plia vero, tio estas ke **daŭrigataj rimedoj fariĝas celo por la forto de kutimo**. [...] (Fino de la citaĵo.)

A.- Edmond Privat poste priskribas la etikan krizon de nia jarcento. Kreskanta nombro da personoj ne plu kapablas engluti la nacian katekismen. Li rakontas interesan okazaĵon :

Cl.- Post la [unua] mondmilito, iu krimulo estis kondamnita en unu el la pli malgrandaj svisaj kantonoj, kiuj ankoraŭ konservis la mortpunon. Depost la morto de maljuna oficisto ne restis plu ekzekutisto en la lando. Tiam devis la ŝtato presigi anoncon por serĉi volontulon. Necesis plenumi la leĝon, « elpurigi la societon ».

A.- Sin prezentis fervojisto. Tuj ekskludis lin el la unuigo liaj kolegoj. Eĉ tiom indignaj ili estis, ke ankaŭ la ŝtata fervoja direkcio devis interveni. Ĝi do rifuzis al la viro la kelkhoran forpermeson, kiun li petis por sia « tasko ». Tamen li havis por si la leĝon.

Cl.- Kaj Edmond Privat konkludas : Jen du kontraŭaj moraloj. Tipa konflikto. Unuflanke sin defendas la socio kaj konservas mortpunon. Sed la sama sento, kiu igas la socion kondamni la mortigiston, ankaŭ igas ĝin elpuŝi el sia rondo la ekzekutiston.

A.- Poste Edmond Privat interesiĝas al la sinteno de la militrifuzantoj. Kion li diras restis aktuala, almenaŭ por Svislando, en kies malliberejoj troviĝas kreskanta nombro da junuloj, kiuj rifuzas militservon. Jen kelkaj diroj de Edmond Privat koncerne tiun problemon :

Cl.- Vidu la sintenon de la militrifuzantoj. [...] Temas tie pri pensemaj civitanoj, nevolantaj konfesi du malajn etikojn samtempe. Ili sin tenas al la sankta abomeno je mortigo kaj deziras vidi ĝin eĉ pli disvastigata. Ili kredas je la forto de l' ekzemplo kaj mem aplikas la konduton, kiun ili proponas por ĉiuj. Ili sekve kuraĝigas unu la alian, ambaŭflanke de landlimo, kaj rifuzas la militservon, ĉiu en sia patrujo. [...]

A.- Ilin punas la ŝtato, kies leĝon kaj etikon ili malobeas je la nomo de la principoj aplikataj de ties leĝo kaj etiko al la rilatoj inter individuoj.

Cl.- Ilin kondamnas la tribunaloj armeaj. [...] Sed ĉiam tiaj procesoj estas malagrablaj al juĝistoj kaj malĝojigaj al publika opinio. [...] (Fino de la citaĵo.)

A.- Ni devis resumi la dirojn de Edmond Privat rilate tiun temon, ĉar ni ankoraŭ deziras povi legi al vi du tekstojn. En ili devus stari la nomoj de du potencaj nacioj. Edmond Privat anstataŭis tiujn nomojn per la esprimo **nia nacio** por ebligi senpasian observadon. Jen tiuj du tekstoj, kiuj pravas, ke patrio havas propran moralon :

Cl.- Unua teksto : *Kio estas justa, tio estas, kio utilas al nia nacio kaj kio estas maljusta, tio estas, kio malutilas al nia nacio.*

A.- Dua teksto : *Ne ekzistas justeco super la sekureco de nia nacio, ĉar nia nacio estas la plej alta esprimo de la juro. Ia justeco kontraŭanta la celojn de nia nacio, estas vana literaturo.*

Cl.- La venontan semajnon ni daŭrigos la legadon de tiu pripensiga verko *Interpopola Konduto* de Edmond Privat.

A.- Tiu libro vin eble helpas pli bone kompreni la nunajn interpopolajn okazaĵojn.

Cl.- Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo !